

Z A P I S K I

**Der große Herder. Nachschlage-
werk für Wissen und Leben. Vierte völlig
neubearbeitete Auflage von Herders Kon-
versationslexikon. Erster Band A bis Batten-
berg. Freiburg im Breisgau 1931. Herder &
Co.**

Izšel je prvi zvezek četrte izdaje velikega Herderjevega leksikona, ki obsega črke A do B(attenberg). V času, ko izhajajo vsi nemški leksikoni v novih izdajah, je bilo le prenaravno in prepotrebno, da so pristopili tudi k novi izdaji Herderjevega konverzacijskega leksikona, ki ga upajo v nekaj letih dovesti do kraja. Izdajatelj pravi ob izidu prvega zvezka: »Gospodarske ovire, v katerih nastaja »Veliki Herder«, porajajo marsikomu vprašanje, zakaj so si sploh drznili s tem priročnikom na dan. Odgovor je kratek: To se je zgodilo zato, ker se nahaja naš čas tja do globin družbenega in poedinega življenja ne samo v gospodarskem nemiru in stiski, nego še bolj v duhovnem in dušnem. Ako povzroči kak čas med narodi tako globoko in široko gibanje in vznemirjenje, tedaj postane potrebno ravno tako za življenje sodobnosti ustvarjeno delo. Kajti ta leksikon naj čita narod, njemu naj služi; celoti velja to podjetje in njegovo veliko delo.

Priredba »Velikega Herderja« se strinja z njegovo nalogo. Ta leksikon ima trdno, nedvoumno in odločno naziranje o svetu in pojmovanje o življenju. Izhajajoč iz osnove univerzalnosti, obsega vse življenje v zgodovini, sodobnosti in razvoju, celotni svet, znanje in zmožnosti pod vidikom praktičnega, aktivnega uvrednočanja in izrabljanja od strani današnjega človeka... »Veliki Herder« pomaga dramiti, vzpodbujati in pripravljati duhove in moči za borbe bližnje bodočnosti. Prišel je izhajati v težkem, a prav zaradi tega pravem času.«

Temu cilju rabijo med drugim v prvi vrsti članki v okvirjih (Rahmenartikel), kjer nahajamo prav izčrpne in nedvoumne formulacije o problemih »duhovnega, umetniškega, gospodarskega, političnega, socialnega, osebnostnega in religioznega življenja sedanjosti«. Izmed teh okvirjskih člankov prvega zvezka naj omenimo samo nekatere, ki zavzemajo obliko zgoščene razprave, na pr. Abstammungslehre, Akademiker, Alko-

holismus, Amerikanismus, Angestellte, Antike, Antisemitismus, Arbeit (posebno izvrstno poglavje), Ascese, Aufklärung, Auswanderung, Autorität, Barock itd. Prav podobno izčrpni članki pa se nahajajo tudi v ostalih rubrikah, kjer ta tendenca ni toliko potrebna niti možna (prim. posebno Ägypten, Alpen, Amerika, Augustinus, Austellungsbauten itd.). Leksikon je s te strani zares moderen in bogat priročnik znanja, že s prvim zvezkom je opravičil svoj sloves in izpolnil vsako pričakovanje. To je posebno jasno, ako ga potiplješ pri specialnih strokah, za kar sem poskusno izbral sicer precej narazen ležeča, a vendar za praktično in znanstveno-prirodno vrednost leksikona dovolj značilna področja, in sicer prehistorično in klasično arheologijo, moderno umetnost, organizacijo umetnostnih in arheoloških zavodov in znanosti, več drugih ter posamezna poglavja iz slovstva. Zlasti ob v tem zvezku že bogato zastopanih temah s področja arheologije (Altsteinzeit, Altamira itd.; Antike, Ägyptische Kunst, Äginetische Kunst itd.); moderne umetnosti (Absolute Malerei, Aktivismus, Archipenko, Barlach itd.), organizacije (Archäologische Gesellschaften, Albertina itd.), slovstva (Bahr, Barres itd.), je treba reči, da izpolnjuje leksikon vsa pričakovanja tako glede predmeta samega kakor glede navedb potrebnega slovstva. Prav enako priročen je tudi glede starejše umetnosti (Altchristliche Kunst, Barock, mojstri). Seveda pa je leksikon tudi glede realij samih (Adel, Altar, Akkord, Bad, Babtisterium, Banken, Basilika itd., itd.), kakor glede topografije in ostalega zelo založen in nadalje mislimo, da bo prav posebno dobro rabil prirodoslovno in tehnično interesiranemu porabljevalcu z naravnost preobilnim gradivom.

Izmed naših predmetov se n. pr. nahajata v tem zvezku notici o Aškercu in Baragi, dalje topografske beležke o Jesenicah (Aßling), Podkloštru (Arnoldstein), Postojni (Adelsberg) in še morda katera druga. V velik bene moramo tu šteti uredništvu pridodanje originalnih topografskih imen (n. pr. Aßling — Jesenice, Abbazia — Opatija itd.), le da bi si isto želeli vseskozi, n. pr. tudi glede Postojne in njene jame, tudi Treffen v članku »Baraga« naj bi se glasilo Trebnje in zlasti bi morala Ljubljana nositi

slovenski naziv. To naj bi se v sledečih zvezkih točno uredilo. Še bolj razveseljivo je seveda dejstvo, da se pri Postojni objektivno navaja slovenski značaj mesta glede števila prebivalstva in enako pri Podkloštru, a ker vidimo tu na strani uredništva najvestnejšo voljo k pravičnosti, bi radi vsaj omembo zgodovinskega akta, po katerem so ti kraji pripadli drugam. Netočna je pri članku Ban druga označba, da pomeni »ban« province, na katere je bila J. pred kratkim razdeljena, ko se v enem izmed navedenih artiklov Dravska banovina pravilno nazivlje »Draubanschaft«. Naša najiskrenejša želja na naslov založnika je, da bi bile navedbe, tičočee se nas, v sledečih zvezkih še številnejše in točne, s čimer bo dobil tudi naš naročnik neposredno korist in razmerje do tega vseskozi vestnega in resnega dela.

Prav tako kot vsebina, je pa na višku i oprema leksikona, ki se ne plaši nobene še takih žrtev zahtevajoče forme moderne reprodukcije, samo da se delo dovrši tudi po tej plati. Leksikon preobiluje prilog, deloma izvršenih v navadnem tisku z bakra, deloma v barvastem tisku in vsebuje poleg ilustracij v tekstu tudi veliko število klišejskih ilustracij na umetniškem papirju, zemljevidov in načrtov, statističnih tabel in drugega ponazorjevalnega gradiva, tako da zasluzi izdaja glede tega vse priznanje in priporočilo. Celotno delo bo obsegalo 12 zvezkov leksikalij in en (trinajsti) zvezek atlantov, prvi zvezek ima sam okrog 1700 stolpcev. Število člankov bo znašalo 180.000, število slik nad 20.000. V prometu sta dve izdaji, vezava v platno in v polusnje. To monumentalno, zares sodobno in porabno delo moramo vsakemu, ki ima sredstev za nabavo, priporočiti.

R. L.

PREJELI SMO V OCENO

Šopek 10 cerkvenih pesmi za mešan zbor. Zložila Sr. M. Alakok Ekel. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1931. Litografija Jug. tiskarna.

V Zakramentu vse sladkosti. II. izdaja s slovenskim besedilom. Za mešani zbor z orglami. Stanko Premrl. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1931. Natisnila Jug. tiskarna v Ljubljani.

Maurice Baring, Daphne Adeane. Roman. Ljubljana, 1931. Založila Modra ptica. Načrt za platnice Ivo Spinčič. Z avtorjevim dovoljenjem prevedel Stanko Leben. Str. 415.

Louis Adamič: Dynamite. The Story of Class Violence in America. The Viking Press, New York, 1931. 452 str.

Liam O'Flaherty: Noč po izdaji. Roman. Poslovenil Oton župančič. Založba Modra ptica v Ljubljani 1931. 367 str.

Dr. Rudolf Andrejka: Napake v slovenskem izrazoslovju. Ljubljana 1931. Samozaložba.

Miroslav Zor: Week-end. Tehnika življenja v prirodi. Ljubljana 1931. Zal. Kleinmayer & Bamberg. 74 str.

Dr. Andrija Štampar: Narodna čitanka o alkoholu. Ilustracije izrađene po originalnim drvorezima i crtežima akadem. slikara Franje S. Stiplovska. Zagreb 1931. Izdanje Jugoslovenskog Saveza trezvenosti i škole Narodnog zdravlja. 192 str. — Izmed Slovencev sta prispevala sestavke k tej knjigi Tone Seliškar in Angelo Cerkvenik. Ilustracije, prirejene po izvornih lesorezih Fr. Stiplovska, so zares odlično popolnilo dela po svoji izvedbi, kakor tudi po številnosti.

Dr. Tihamer Toth: Mit offenen Augen durch Gottes Natur. Herder & Co., Freiburg im Breisgau 1931. Mit 15. Bildtafeln, IV + 176 S. — Mladi ljudje potujejo po deželi. Opazujejo, razmotrivajo, in se o tem razgovarjajo. Zvezde, mikrobi, hrošči, nevihte — vsa organska in neorganska narava se razgrinja pred bralcem, tudi v dobrih slikah.

Ivan Pregelj: Izbrani spisi. VI. zv. Idile in groteske. Zal. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1931, 224 str.

Osnovna načela krščanskega socializma. Delavska okrožnica Leona XIII. Iz latinskega izvornika prevedel in z razlago opremil Dr. P. Angelik Tominec O.F.M. Ljubljana 1931. Založila Delavska založba r. z. z o. z. 199 str.

»Jeheeeej!« Smeha za dva meha. Zbral Polde. Gorica 1931. Izdala književna založba »Sigma«. 128 str.

Hudales Oskar: Gmajna. Natisnila tiskarna Brata Rodè & Martinčič. Celje, 1931. 110 str.

Stanko Premrl, 10 mašnih pesmi za mešani zbor, deloma z orglami. 5. natis. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1931.